

ZILLEGHEM

W. J. J. J.
131/300

3 de jaargang nr. 1

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING VOOR HEEMKUNDE
EN GESCHIEDENIS "P A S T O O R R O N S E"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

INHOUD

	blz.
POLLET Jules : Pastoors te Zedelgem in de zestiende eeuw	4
POLLET Jules : Een en ander over de Kerk- fabriek te Zedelgem tijdens de XVIe eeuw	33

1982 - 3DE JAARGANG NR 1

REDAKTIE EN BEHEER:

Willy Peirsegaele	St.-Laurentiusstraat	12	Zedelgem
Géry Cappon	Schattingbeekstraat	3	Zedelgem
Patrick Arnou	B. J. Lievensstraat	2a	Zedelgem
Victor Deceuninck	Groenestraat	29	Zedelgem
Jules Pollet	Sint-Elooistraat	16	Zedelgem
Leon Claeys	Ruddervoordsestraat	40	Zedelgem
Jozef Vandenbroucke	Kon. Albertstraat	2	Veldegem
Gaston Commeyne	Rembertstraat	6	Veldegem
Bertrand Denys	Rozenlaan	13	Loppem

Lidmaatschap: 200 F
P.C.R. 001-0771018-41
Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"
Zedelgem

Studies verschijnen in "Zilleghem"
of uittreksels daarvan, mogen niet
gebruikt noch aangehaald worden
zonder te verwijzen naar dit tijdschrift
en de auteur.

Verantwoordelijke Uitgever:
Willy Peirsegaele St.-Laurentiusstraat 12 Zedelgem

L. S.

Neen, de Kring is niet failliet !
Veertig leden betaalden niet.

Ze waren 't glad vergeten.

Maar wij wilden nu weten:

Doen ze nog mee,

of kappen z'er mee ?

En wij, we bleven wachten.

Maar dan kwamen de klachten:

"Waar blijft je jaargang drie ?"

We schreven dan een kaart en zie,
de vergeters schoten wakker:

als broodjes van de warme bakker

kwamen de late leden

de rappe bijgetreden.

Stil zaten wij intussen niet

Zodat je nu dit nummer ziet.

De Redactie.

PASTOORS TE ZEDELGEM IN DE ZESTIENDE EEUW

J. POLLET

DE HUURLINGEN

Wie in de eerste decennia der XVIe eeuw de eigenlijke of erfachtige pastoor was te Zedelgem weten we niet. In alle geval verbleef hij niet te Zedelgem. Hij huurde een priester om hem ter plaatse te vervangen, om te Zedelgem het pastoorswerk te verrichten. Deze plaatsvervangers werden stedehouder, vicecuratus of huurling genoemd. Voor Zedelgem kennen we uit deze jaren twee van deze huurlingen.

1. A e r n o u t M E Y S

Deze wordt in 1518 vermeld als "priestere, stedehouder vander cuere (pastorij) van Zeleghem". Dat lezen we in de legger der kerkrenten uit 1518. Zo vangt deze legger aan: "Dit naervolghende zijn de renten die men jaerlicx ghelddt der kercke van Zeleghem ende waeren nieuwe belegbert int jaer ons heeren als men schreef duust vijfhondert ende achtiene bij heer Aernoudts Meys priestere stedehouder vander cuere van Zeleghem" (1).

Zo weten we dat in 1518 door Arnout Meys een nieuw register werd opgemaakt waarin werden opgetekend de namen der personen, die renten moesten betalen aan de kerk. Na hun naam volgt het bedrag der rente en

de naam en oppervlakte van het erfgoed waarop de rente bezet was. Ook de naam van de wijk waarin dit erfgoed was gelegen wordt opgegeven. We geven een voorbeeld: "Jacomijne vidua Cornelis fs. Jacques Gillis - XII d. par. - bezet upde herberghe ten noordweghe groot IIII linen lands gheheeten de Croone".

Hier zien we dat Jacqueline, weduwe van Cornelis Gillis zoon van Jacques jaarlijks een rente van 12 d. par. moet betalen, bezet op de herberg "de Croone" (nu: de Blauwe Kroon) groot 4 lijnen en gelegen in de wijk Noordwege (nu: Kroonwijk). Een ander voorbeeld: "Ghelein van Haefskerke - IX d. par. - bezet upden muelendamvivere ten zuudthille". De heer van Zedelgem, Gelein van Haveskerke (1497 - +1528) was aan de kerk van Zedelgem een rente verschuldigd van 9 d. par. bezet op de Molendamvijver gelegen in de wijk Zuidhille (nu: Kruishille). De oppervlakte van deze vijver wordt niet opgegeven. In 1776 was hij nog ongeveer 29 gemet groot (2). Zo is deze legger een rijke bron van toponiemen (plaatsnamen) toen in gebruik in Zedelgem.

Arnout Meys was van 1521 tot 1529 vicecuratus te Loppem (3). Naar alle waarschijnlijkheid heeft hij dus in 1521 Zedelgem verlaten om de volgende jaren plaatsvervangend pastoor te zijn te Loppem.

2. J a c o b G H E Y S Y N

In 1527 wordt deze genoemd "presbyter et vicecuratus in Zedelghem" (priester en plaatsvervangend pastoor te Zedelgem). Over deze hebben we iets geschreven in "ZILLEGHEM", 1e jaargang (1980) p. 99-105. Daar zagen we ook wat de inkomsten en verplichtingen waren van de pastoor van Zedelgem.

JASPAR FANGIAERT

Deze pastoor wiens naam op veel verschillende wijzen wordt geschreven, is voor het eerst vermeld in 1537. In dat jaar werd een register opgemaakt van alle renten, cijzen en gronden toebehorend "den heleghe gheest ende disch van Zedelgheem". Dit gebeurde in aanwezigheid van "heer Jasspaerdt Faeijghaerdt pbr. et curatus de Zedelgheem" (priester en pastoor van Zedelgem). Waren eveneens aanwezig: Gelein van Haveskerke "sciltnape, heere van Zedelgheem" (1528 - 1560); zijn broeders Adriaan en Jan van Haveskerke; de kerkmeesters Pieter Christiaens en Jan Ramondt fs. Pieter; de dismeesters Jan van Hove fs. Christiaan en Antoon van Dickele en ook Jan van Hove "wijlent costre aldaer" (gewezen koster). Dit register was voltooid "upden derthiensten dach van Maerte int jaer ons heeren als men screef duust vijfhondert zevens en dertich" (13 maart 1537) (4).

Ook in de "computus decanatus" (dekanaatsrekeningen) van de dekens der kristenheid van Brugge Martinus de Raedt in 1553 en Georgius van den Berghe in 1564-'65 wordt Jaspas Fangiaert vermeld als resident pastoor van Zedelgem (5).

Opnieuw in 1557 werd een nieuwe legger opgemaakt van alle renten, cijzen en landen toebehorend aan de kerk en dis van Zedelgem "ten verzoucke van heer Jaspas Faijart prochiepape (pastoor) van Zedelghem". Deze legger werd opgemaakt door Joos vander Poorte,

Laatste bladzijde van de disrekening van 1571.

Onderaan de handtekeningen van

1. Jaspas Fangiaert (hier zien we goed hoe hijzelf zijn familienaam schrijft)
2. Adriaan van Haveskerke (heer van Zedelgem 1560 - 1572).

Domme vande bekeijutte bedructe
C. xxiij H. xi B.

Ende die vuffinck die
voorey verskeft bedructe
ten sone in C. xxiij H. xxiij B. in die

Die m. C. xxiij die
vuffinck die voorey
ten sone in C. xxiij B. in die

in die m. C. xxiij die

in die m. C. xxiij die

Red Eieren van Bourgeois

"ghezworen landtmeter tslandts vanden Vrijen" en beëindigd " in november anno XV^C zeven en vichtich" (november 1557)(6). Weerom zoals ook de leggers van 1518 en 1537 een uitermate rijke bron van toponiemen voor Zedelgem. Uit deze legger van 1557 vernemen we ook dat pastoor Jaspar Fangiaert aan Jan Ramondt fs. Pieter diens hofstedeke gekocht had, groot 4 lijnen, gelegen "jehens over de priesterage" (pastorij) met aan de westzijde "de straete die loopt vander kercke te vier eecken waert" (nu: Snellegemestraat).

Op 12 februari 1571 (n.s.) ondertekent pastoor Jaspar Fangiaert samen met Adriaan van Haveskerke, heer van Zedelgem (1560-1572) de disrekening van 1570 (7) en op 27 januari 1572 (n.s.) de disrekening van 1571 (8). De disrekening van 1572 werd niet meer door Jaspar ondertekend. Gepresenteerd door dismeester Frans Mulaert op 29 januari 1573 (n.s.), werd ze ondertekend door de minderbroeder Frans vanden Bussche, dienstdoende pastoor (9).

Op 8 november 1572 immers had de bisschop aan de Brugse minderbroeder Frans vanden Bussche de bediening van Zedelgem toevertrouwd "propter aegritudinem pastoris" (omdat de pastoor ziek was) (10). Zo weten we dat pastoor Jaspar Fangiaert begin november 1572 ziek gevallen was. Korte tijd nadien moet hij gestorven zijn. In de kerkrekening van 1573 lezen we immers dat zijn erfgenamen 3 lb. par. betaalden aan de kerk "voor de abiten (gewaden) daer hij in begraven was" (11). We lezen ook in dezelfde kerkrekening "ontfaen van testamente vande aeldijnghers (erfgenamen) van heer Jaspaert Faengiaert onser prochipape was: VI lb. par.". Hij had dus bij testament 6 lb.par. aan de kerk gegeven. Ook de heer van Zedelgem, Adriaan van Haveskerke bedacht de kerk in zijn testament. We lezen eveneens in dezelfde kerk-

rekening dat Jan van Haveskerke, broer en opvolger van Adriaan 36 lb.par. betaalde aan de kerk "voor een testament mits den overlijdene van jonckheere Adriaen van Haveskercke zijnen broeder was ter zaligher memorie". Op kosten van de kerk werd te Zedelgem een uitvaartdienst gehouden voor Adriaan van Haveskerke. Hiervoor werd aan pastoor en koster samen 12 lb.par. betaald; aan de kapelaan 2 lb.par. en 7 lb.par. werden gebruikt om ter gelegenheid van deze uitvaart een brooddeel aan de armen te bekostigen. In verband hiermee lezen we in dezelfde rekening van 1573: "Item gerecht ten zelven daghe den disch met XXIIII provenen elcweerdts zijnde VI s. par." Zo kregen 24 armen elk 6 s.par. (in die tijd de prijs van een brood - een brood van 12 pond kostte 8 s.par.). Nog een ander persoon, Jacob Fangiaert, bedacht de kerk in zijn testament. In dezelfde kerkrekening van 1573 lezen we: "Ontfaen vande aeldijnghe van heer Jacop Faengiaert voor een testament: III lb.par." Deze, wellicht een broer van Jaspas Fangiaert, was op 21 juni 1552 pastoor geworden van Snellegem en had er op 2 januari 1562 ontslag genomen (12). Wellicht had hij zich na zijn ontslag te Zedelgem gevestigd.

Uit voorgaande gegevens zien we zeer duidelijk dat Jaspas Fangiaert alleszins vanaf 1537 pastoor was te Zedelgem en niet zoals F. Ronse zegt vanaf 1569. Verder schrijft F. Ronse dat er van 1564 tot 1569 geen pastoor was te Zedelgem en dat in 1566 de protestanten de katholieke diensten verhinderden en de kerk plunderden, ook te Zedelgem (13). Dit kan onmogelijk waar zijn, aangezien de Beeldenstorm van 1566 in Brugge en het Brugse geen plaats vond. Op bijgaande kaart is aangeduid tot waar de Beeldenstorm doordrong. Nadat Alva, in plaats van vrede te brengen in de Nederlanden, de opstand eerst goed

N O R D Z E E
° OOSTENDE

□ BRUGGE

° MIDDELKERKE OUDENBURG JABBEKE

SLYPE ° GISTEL

° SNELLESEM ° LOPPEM

° OOSTKAMP

° ZERKEGEM ° EERNEGEM

° BEERNEM

° ZEDELGEM

MANNEKENSVÈRE

° ZANDE

° KOEKELARE

° AARTRIJKE

SCHORE

° KEIEM

° ICHTEGEM

° RUDDERVOORDE

AALTER

BEERST °

° BOVEKERKE

° TORHOUT

° WINGENE

VLADSLA WERKEN

° KORTEMARK

° RUISELEDE

° ZWEVEZELE

ZARREN ° HANDZAME

° LICHTERVELDE

STADEN

° GITS

° KOOLSKAMP

° TIELT

° ARDOOIE

HOOGLEDE

° ROESELARE

MEULEBEKE

° INGELMUNSTER

IZEGEM

Op deze schets zijn de parochies onderstreept tot waar de Beeldenstorm door-
drong in 1566. In die parochies werden door Geuzenbenden de beelden verbrij-
zeld en de altaren geprofaneerd.

De Beeldenstorm begon op 10 augustus 1566 te Steenvoorde. Daar hield Sebas-
tiaan Matte op die dag een woelige hagepreek, waarna de opgehitste massa naar
het nabijgelegen St.-Laurentiusklooster trok en er de beelden verbrijzelde.
Tijdens de volgende dagen vielen in het Vlaamse Westkwartier honderden kerken
en religieuze instellingen ten prooi aan de vernielzucht der geuzenbenden.
Vruchteloos echter hebben ze getracht een ommuurde stad in hun macht te krij-
gen. Nog maandenlang oefenden deze vliegende legertjes terreur uit op het
platteland. Ook werden door hen priesters gefolterd en vermoord. Zo b.v. de
drie priesters van Reningelst op 12 januari 1568 en nog andere.

In het verslag van zijn dekanale visitatie in 1571 geeft Petrus de Palude,
pastoor van Beerst en deken van Oudenburg aan in welke parochies van zijn de-
kenij de geuzenbenden de kerk ontseerden. Deze zijn: Schore, Mannekenvere,
Onckevliet (St.-Pieterskapelle), Handzame, Kortemark, Werken en Zarren. Zoals
de deken het schrijft, werden de kerk en de altaren van deze parochies gepro-
faneerd: "tempore turbarum hereticorum guesentium factionis anno XV° LXVI".
(Ten tijde van de troebelen der ketterse geuzenbenden ten jare 1566).

Dit verslag is bewaard in het Rijksarchief Brugge, Kerkarchief nieuw nr 404.

deed oplaaien, traden de Watergeuzen in aktie. Zij veroverden op 1 april 1572 Den Briel en vandaar uit geleidelijk Zeeland en Holland. Maar ook deze organiseerden alleen in het kustgebied van het Brugse Vrije hun plundertochten. Zo zal pastoor Jaspas Fangiaert waarschijnlijk wel gehoord hebben van de gruwelen der geuzenbenden maar daarvan te Zedelgem in 1566 - 1572 niets hebben beleefd. Voorlopig was te Zedelgem nog alles gespaard, maar de gruwel der vernieling en ontvolking stond voor de deur (14).

STEVEN PETYT

Na de dood van Jaspas Fangiaert was de pastorij van Zedelgem vacant. Er was plaats voor een nieuwe pastoor. Voorlopig bleef de minderbroeder Frans vanden Bussche er dienst doen. Zo werd o.a. 3 lb.par. betaald aan "broer Franchooijs vanden Bussche vande passie te preken". Jaarlijks gebeurde dit op palmzondag. Het recht om de pastoor van Zedelgem ter benoeming voor te stellen behoorde toe aan de abt der St.-Pietersabdij te Gent. Hij had het patroonaatsrecht te Zedelgem. Op 9 april 1573 dan werd door bisschop Remi Drieux (1569-1594) op voorstel van de abt der St.-Pietersabdij te Gent, Stephanus Petyt tot pastoor benoemd te Zedelgem. Als getuigen bij de aanstelling traden op: Petrus de Palude, deken der kristenheid van Oudenburg, en Claudius Lestanier (15). Steven Petyt was nog niet lang op Zedelgem wanneer de bisschop op 30 juni 1573 naar Zedelgem kwam. Door hem werden de twee altaren staande buiten het koor gekonsakreerd: het noorderaltaar toegewijd aan de H. Drievuldigheid, O.L.Vrouw en Ste.-Anna; het zuideraltaar toegewijd aan St.-Laurentius, patroonheilige der parochie, en aan St.-Stefanus, patroonheilige van de pastoor. Bij de konsekratie der altaren was de aartsdiaken Jacob

Eeckius alsook Georgius de Clerc en pastoor Steven Petyt aanwezig (16). Natuurlijk wordt hiervan ook gewag gemaakt in de kerkrekening van 1573 (17).

Aan de koster werd 6 s.par. betaald "voor t'vagen vande kercke, ende strooijen met zijn luden als de bisschop hier de outaeren wijde".

In die tijd legde men in gewone dorpskerken geen tapijten, maar de vloer werd met glêistro bedekt. Aan Joos Chijs, herbergier in het "kerckenhuus" betaalde men 13 lb. 6 s.par. "voor dat hij de mael-tijt bereedt ghemaect hadde jehens dat den bisschop zijn officie (dienst) ghedaen hadde inde kercke, present diversche prochianen". De notabelen mochten dus ook mee aanzitten met de bisschop. Men dacht ook aan de paarden van de bisschop. Er werd 20 s.par. uitgegeven voor "havere ende hooij dat bisschops peerden aten". Bij die gelegenheid werd ook alles in en rond de kerk in orde gebracht. Aan Antoon Husers werd 2 lb.par. betaald "van vier daghen up et kerckhof te wercken ten X s.par. van elcken dach". Het slot "ant helich sacramenshuus" werd hersteld en een nieuwe sleutel werd aangekocht voor 14 s.par. Voor 2 lb. 12 s.par. kreeg de "grootte clocke" een "nieuwen clockreep" en de "cnepele" werd hersteld voor 11 s.par. Timmerman Jan Storme stak een nieuwe trede in de torentrap "ende een houdt ande horloge" waarvoor hij 8 s.par. werd betaald. Aan het "capelaenshuus" werden bij herstelwerken een pond nagels van 11 s. par. verwerkt en ook aan het "zwijnecot" van het "kerckenhuus" werd gewerkt. Aan de "bussier" (ontvanger) van het St.-Janshospitaal te Brugge werden voor 20 s. par. aangekocht "casten daer t'zwijnecot mede gheplanckiert was". Aan "Hansken den timmerman" (Jan Storme) werd 16 s.par. betaald "van t'zwijnecot te vermaken".

In november 1575 viel Steven Petyt ziek. Zo was het

Zo was het niet de pastoor, maar wel de kapelaan, die dat jaar de vijftien missen deed ter ere van Ste-Katelijne (feest 25 november). Dat lezen we in kerkrekening 1575. En ook het volgende lezen we er: Brugse minderbroeders kwamen drie weken lang naar Zedelgem om de pastorele dienst waar te nemen. Er werd 3 lb.par. betaald aan "de graubroers (minderbroeders) van Brugghe van drij weken de statie (plaats) vanden prochipape te verwaren (waar te nemen) als hij inden noot was". En "te wijlent dat zij hier den dienst deden" genoten ze kost en inwoon bij de weduwe van Joos Chijs in het "kerckenhuus" en bij Allard Beer-naert (wellicht een verre voorzaat van Jaire Beer-naert).

Toen het zover was met Steven Petyt, werd aan de koster 6 s. par. betaald "voor dat hij te Thoroudt gijnck tot den dekene om hem te averteren (verwittigen van) de siecte van onsen overleen pasteur" (18). Deken van Torhout was dan Jan van Coolgen, proost van het Torhoutse St.-Pieterskapittel. Hij was de eerste deken van het op 31 augustus 1574 nieuw opgerichte dekanaat Torhout. Op 11 december 1574 was hij tot deken benoemd (19).

Zedelgem behoorde tot 1571 tot het dekanaat Brugge; van 1571 tot 1574 tot het dekanaat Damme en vanaf 1574 tot 1802 tot het dekanaat Torhout.

Gegevens die voorkomen in de kerkrekening van 1575 laten ons toe te besluiten dat Steven Petyt gestorven is aan de pest. We lezen er: "Item betaelt eenen cellebroere van Brugghe voor dat hij onsen prochipape ende zijn reeuwere begrouf..." De Brugse Cellebroeders hadden in die tijd als taak in tijden van epidemieën, de zieken ten huize te bezorgen en de doden

te begraven (20). Volgens het Idioticon van De Bo is een reeuwer iemand "die in tijd van peste de zieken bezorgt en de lijken begraaft" (21).

Zo was Steven Petyt, in april 1573 pastoor geworden te Zedelgem, reeds eind 1575 gestorven en begraven. Waarschijnlijk vond F. Ronse deze ambtsperiode van Steven Petyt te kort en daarom schrijft hij dat Steven Petyt in 1576 "weerom te beene was en op 22 februari 1577 de kerkrekening tekent, maar houdt het niet veel langer"(22).

Nadat Steven Petyt gestorven was, deed deken Jan van Coolgen dienst als pastoor te Zedelgem. Zo wordt op 25 januari 1576 (n.s.) door kerkmeester Christiaan Kuese de kerkrekening van 1575 gepresenteerd aan "meester Jan van Coolghen proost ende dekene van Thoroudt als prochipape van Zeleghem" alsook aan Jan, bastaardzoon van Jonkheer Jan van Haveskerke, heer van Zedelgem, daartoe gemachtigd "bij lettre van procuratie vanden zelven heere"(23).

Uit deze rekening vernemen we wat er zoal aan herstellingswerken op kosten der kerk werd uitgevoerd. Arnout Tavernier maakte een nieuw wiel aan de grote klok. Hiervoor werd een olm geveld en Arnout Tavernier kreeg 3 lb. 3 s.par. om deze olm "te snoucken ende van een nieu wiel te maken ande groote clocke". Aan strodekker Carel de Hondt werd 20 s.par. betaald voor een dag werk om "vichtich gheleijs up capelaens huus te legghen". Dit gleistro had 2 lb.par. gekost en voor 6 s.par. werden 300 wissien gekocht "om t zelve gheleij mede te bindene". Ook de "kerkstegels" werden onder handen genomen. Een "kerkstegel" was een verhoog van waarop door de amman de kerkgeboden - berichten en verordeningen - werden afgeroepen

wanneer het volk na de kerkdienst de kerk had verlaten. Aan Jacob Haghebaert werden voor 5 lb. 12 s.par. 800 stenen gekocht en er werd 12 s.par. betaald om deze stenen tot bij de kerk te brengen. De kerk stond immers midden in het kerkhof, dat rondom met water was omgeven. Een brug gaf toegang tot kerkhof en kerk. Aan Pieter Everaert werd 18 lb. 12 s.par. betaald "van beede de kercsteghels of te nemen ende weder omme up te matsen". Naast stenen was er ook kalk, zand en hout nodig. Adriaan de Knock leverde acht karrevoeren zand voor 8 s. par. Arnout van Male veldde voor 2 lb.par. een boom en Jacob Spint kreeg 12 s. par. "vanden zelve boom te snoucken ende te beslane". Samen met Pieter Maes ontving Jacob Spint 11 lb. 6 s. 6 d. par. "vanden zelve boom te zaghen ten behouwe vande kercsteghels". De kapotte kerkvensters werden aangepakt door "Herman den ghelasmakere" en aan hem werd 4 lb. 4 s.par. betaald "vande kerckveijsters te vermakene daert van noodt was".

HENDRIK PLATTEBUERSE

Deken Jan van Coolgen bleef de pastorele dienst op Zedelgem verzekeren totdat op 3 maart 1576 door de bisschop de zielzorg en het bestuur der parochie Zedelgem werd toevertrouwd aan Hendrik Plattebuerse, priester van het bisdom Mechelen (24).

Op 16 februari 1576 had Hendrik Plattebuerse ontslag genomen als pastoor van Stalhille (25). Hij bleef zowat een jaar pastoor van Zedelgem en nam dan ontslag. Zo kon de bisschop op 21 juni 1577 als zijn opvolger tot pastoor van Zedelgem benoemen: Judocus vander Mersch (Joos Vermeersch), priester van het bisdom Brugge (26).

Deze benoeming die was gedaan op voorstel van de abt

der St.-Pietersabdij van Gent, patronus van Zedelgem, werd nog eens overgedaan op 17 juli 1577 en dan staat er in de benoemingsakte dat de parochie Zedelgem vrijgekomen is door het overlijden van Hendrik Plattebuerse. (27)

Zo weten we dan dat Hendrik Plattebuerse gestorven is eind juni of begin Juli 1577. In de kerkrekening van 1577 lezen we dat 8 lb. par. aan de kerk wordt betaald "vande suppultuere cleederen daer heer Heijnderic Plattebuerse inne begraven was". Deze kerkrekening van 1577 werd op 25. januari 1578 door kerkmeester Klaas vander Espt gepresenteerd aan "heer Joos Vermeersch pastor van Zedelghem" en aan "joncvrauwe Johanna van Huele, Wedewe van joncheer Jan van Haveskercke t'zijnen overlijden heere van Zedelghem". (28)

Uit deze kerkrekening vernemen we verdere gegevens over het heroptimmeren van de "kerkstegels". Op 30 maart 1577 vatten de timmerlieden Jan Ramondt en Jacob Spint dit werk aan en ze ontvangen 3 lb.par. "vanden zelven steghele te makene". Het benodigde hout had 3 lb. 2 s.par. gekost en 5 s. 3 d.par. had men betaald voor "een pont en half naghels omme den zelven steghele". Ook de omheining rond het kerkhof werd nagezien. Christiaan de Keijsere kreeg 5 s. par. "van t kerchhof te bestoppene". Het kerkuurwerk kreeg ook een beurt. Ter herberg van Joris Rijcquaert (het kerckenhuus) werd de aanbesteding gehouden voor het herstellen van het uurwerk. Voor 24 s. par. werd "de orlooge" naar Brugge gevoerd en na herstel teruggehaald. Aan "den horlogemakere" werd 18 s.par. betaald voor het herstelwerk en hij kreeg ook nog 14 s.par. "vande duere van t sacramenshuus te vermakene".

Het "Kerckenhuus" waar Joos Chijs en daarna zijn weduwe herberg hadden gehouden was in 1577 overgegaan in handen van Joris Rijcquaert. Bij die gelegenheid werd begonnen met allerlei herstelwerk. Jan Ramondt vernieuwde voor 2 lb. par. twee vensters in de kelder en één "int perstal". Strodekker Carel de Hondt en zijn diender Jaspar Coppens hadden een dag werk om "hondert vichtich gleis te verdeckene upt kerckehuus". Het glei had 6 lb. par. gekost en de 800 wissel, verbruikt voor het dekken 8 s.par. Het dagloon van de dekker bedroeg 14 s.par.; van de diender: 8 s. par. en beiden kregen daarbij elk 5 s.par. voor "montcost". De timmerlieden Jan Ramondt en Jacob Spint kregen 8 s. par. om "een gat te stoppene inde muer vanden huse".

Er werd ook wat nieuw kerklinnen gekocht. De pastoor ging samen met de vrouw van de koster 20 ells en half lijnwaad kopen om twee alben en vier amikten te maken. Nog kochten ze 25 ells en half lijnwaad om "drie nieuwe oversclopen (koorhemden) ende twee kilcsaken" te maken. Het lijnwaad kostte 47 lb. 11 s. 3 d.par. en de vrouw van de koster die dit kerklinnen had genaaid, kreeg 9 lb.par. voor haar werk.

Wie nog in deze rekening 1577 wordt vermeld is "Hercules den zuene vanden costere". Hij krijgt 20 s. par. "van drie ulen te vanghene inde kercke".

In 1577 op 24 oktober kwam de deken op bezoek te Zedelgem. Ieder jaar moest hij alle parochies van zijn distrikt visiteren. Na de gebruikelijke inspektietaak, trok de deken met pastoor, kapelaan, koster en andere parochianen naar de herberg van Joris Rijcquaert voor het even gebruikelijk gelag.

Door de kerk werd 4 lb. par. betaald "van ghelage als den dekene van kerstenhede de kercke quam visiteren midt den pastuer, capelaen, costere ende ander prochianen."

P.20:

Laatste bladzijde van de kerkrekening 1577 onder-
tegend door:

- 1° pastoor Joos Vermeersch, met tussen voornaam en familienaam zijn merkteken;
- 2° Johanne van Huele, weduwe van Jan van Haveskerke, heer van Zedelgem.

De Oversteening betalingen
bedr. der Donne day /

M^e m^e h. ysm. s. v. p. d. b.

Inde day Ontfaenck ghe-
voert bedr. - M^e l. e. t. m. s. v. p. d. b.

met de s. d. n. e. s. d. e. n. h. e. r. t. m. o. e. s. t. e. r. t. a. n. g. e. s.
n. y. t. e. d. e. n. d. e. h. e. r. t. h. e. t. e. b. o. n. g. e. s.
n. e. h. i. n. g. s. s. p. e. s. d. a. y. - Leert h. v. s. v. p. d. b.
g. s. d. a. y. e. t. y. o. n. t. l. a. s. t. s. s.

Deze Leeninghe. waer aedne yghvoert
en yghploetig vordt per^o Lande p^o
Leem by protestatie yghestimmoot
Inde presentie van heer hore armoech
pastor day zodelyghen / Don d. v. a. u. d. b. e.
De hame van h. n. e. l. e. s. o. d. e. d. e. s. s. o. van Jonck
day van h. a. n. o. s. t. e. r. t. h. e. t. y. n. c. h. v. i. s. e. r. e. y. d. e. y.
heere day zodelyghen / D. y. r. q. u. a. d. e. t. b. a. n. d. e.
poorte d. u. s. s. p. a. e. r. s. t. o. r. m. e. d. d. e. t. i. n. c. h.
day d. i. o. n. e. n. t. m. a. e. r. t. s. s. t. o. r. m. e. e. n. d. e.
v. e. e. m. e. e. r. a. n. d. e. a. t. t. u. a. e. t. b. o. n. g. e. s. /

Joan van Guel
Joan van Guel

JOOS VERMEERSCH

Na de dood van Hendrik Plattebuurse in 1577 was Joos Vermeersch pastoor geworden te Zedelgem. De kerkrekening van 1578, door kerkmeester Martin Storme gepresenteerd op 26 januari 1579 wordt aanhoord en ondertekend door pastoor Joos Vermeersch en door Jonkvrouwe Johanne van Huele "douwagire van Joncheer Jan van Haveskercke heere van Zelegem" (29).

In deze rekening lezen we over herstelwerk in de kerk, aan het "tafelhuseken" en aan het "kerckenhuus". In de kerk werden "dijversche bancken" hersteld. De sloten van de "disch" (tafel der dismeesters) en van de lezenaar werden nagezien en aan Martin Storme werd voor 6 s.par. gekocht "een caste om inden disch een banck of te maken". Voor 4 s.par. kwam een "hanghel ande lueghenduere" en aan "den horlogemakere" werd 36 s.par. betaald "van twee nieuwe sterren anden wijsere te maken". Er werd 10 s.par. betaald voor een nieuwe riem "ande minste schelle" (klokje) en voor 22 s. 6 d.par. kocht men "zes pondt naghels om de kercke mede te repareren". Van het "tafelhuseken" waar de kerktafels werden bewaard, werd het dak vernieuwd. Het oude dak verkocht men aan Martin Storme voor 33 s.par. en Pieter Schippe-lijnck timmerde het nieuwe dak. Voor de herstelwerken aan het "kerckenhuus" werden twee hoed "ghens calc" gekocht à 1 lb.par. de hoed en 28 tegels "om den heert te legghen inden hovene van t'kerckenhuus". Kalk en tegels werden door Martin Storme uit Brugge gehaald. Het benodigde hout werd gezaagd door Jacob Storme en Jacob Maus en men betaalde ervoor 20 lb. 8 s.par. Het timmerwerk werd gedaan door Pieter Schippelijck, die volgens akkoord met de kerkmeesters, het dak van het huis, paardestal en koestal herstelde voor 42 lb. 12 s.par. waarbij 9 lb.par. voor het overwerk.

Hij verbruikte 28 pond nagels die 5 lb. 12 s. par. hadden gekost. Het metselwerk - leggen van de haard alsook "t'hennecot te paveerne" (vloeren) - werd gedaan door Jan Rosseel en Christoffel Everaert. Door hen werd ook "den muer inde cueue" hersteld en zij klommen ook op de kerktoren om "boven de orlogie een gat te stoppene". Voor hun werk kregen ze 11 lb. 14 s. par. Voor het strodak van huis en stalling leverde Jaspar de Bake 200 gleischoven voor 8 lb. 8 s. par. Carel de Hondt werkte aan het strodak van het huis en Jan Ramondt aan het dak van de stalling. Ze kregen 1 lb. par. per dag als loon en 5 s. par. per dag voor "montcost".

Pastoor Joos Vermeersch leefde in een beroerde tijd. Op 28 oktober 1577 greep Frans de la Kethulle, heer van Rijnove, te Gent naar de macht. Hij installeerde een clavinistisch bestuur. De hertog van Aerschot en de bisschoppen van Brugge en Ieper werden te Gent gevangen genomen en opgesloten. Kerken werden geplunderd en aktie werd gevoerd tegen de katoelieke kerk en haar bedienaars. Vanuit Gent werd gans Vlaanderen onder calvinistische diktatuur gebracht. Op 20 maart 1578 had Rijnove zich meester gemaakt van Brugge en er een calvinistisch bestuur op poten gezet. Maatregelen werden genomen tegen kerk en geestelijkheid en op 26 juli 1578 werden drie Brugse minderbroeders terecht gesteld en gedood. Ook op het platteland werden baldadigheden gepleegd o.a. in juli 1578 in de streek van Eeklo. Calvinistische banden dreigden ook "andere kercken ende cloosteren te berovene, ende al dat inde kercken ende cloosteren es te breken ende brijseeren, pillerende oock ende brantschattende diversche persoone zowel gheestelick als weerlick ten plattelande wuenende". Daarom werd "omme te beletten de brake tot vele platsen gheschiet" aan de parochies

van het Vrije verordend "de klokken ende andere meubelen van huerlieder kercken... of te doene ende binnen dese stede (Brugge) te brijnghene". (30)

Aan deze verordening, op 23 september 1578 uitgevaardigd, wordt ook te Zedelgem voldaan. We lezen in de kerkrekening van 1578 dat aan Pieter Schippelijnc 9 lb. 12 s.par. wordt betaald "vande clocken vanden torre te doene". Aan Martin Storme werd 3 lb.par. betaald "vande clocken naer Brugghe te voerne". Het was echter zijn knecht Daniël Warniers "die met den waghene ghijnck als men de clocken voerde". Nog werd aan Martin Storme 2 lb. par. betaald "van t'motaal (koperwerk) vande kercke te Brugghe te voerene". Dit liet men niet in Brugge, want aan dezelfde Storme werd nog eens 2 lb.par. betaald "van tzelve wederomme thuis te halene". Men had een betere oplossing gevonden. Het koperwerk werd samen met "de juweelen vande kercke ende de santen" op de toren weggeborgen. Martin Strubbe, Hubrecht de Vos, Adam van Baviere en Pieter Schippelijnc werden betaald en ook getrakteerd bij Antoon de Baets om "de juweelen vande kercke ende de santen wech te doene" en bij Joris Rijcquaert was er een gelag "als t'motaal vande kercke opde torre ghedaen was". Ondertussen werd het een bijna ondragelijke last om te waken en op zijn hoede te zijn voor rondzwervende en plunderende soldatenbenden. Tegen de calvinistische dwingelandij waren de Waalse gewesten in verzet gekomen. Zij werden Malcontenten genoemd en in oktober 1578 hadden zij onder leiding van Montigny Meneu ingenomen. Van daaruit organiseerden zij strooptochten. De calvinistische troepen, vooral de Schotten van Balfour deden er niet voor onder. Daarom was het van belang op tijd te weten als er soldaten op komst waren en voorzorgen te nemen. Zo lezen we in kerkrekening 1578 dat aan "Hercules den zuene vanden

costere" 3 lb.par. wordt betaald "voor dat hij ten dijverschen stonden gheghaen heeft bij laste vanden hooftman te Snelleghem, te Jabbeke, te Brugghe, bij daghe ende bij nachte als hier soldaten gheweest hebben". De toestand op het platteland werd zo erg dat de schepenen van het Vrije aan het landsbestuur laten weten dat "indien gheen remedie ghestelt en wert t'lantes gheschepen vague te ligghene ende onghecultiveert" (31). Een voorspelling die tijdens de volgende jaren de rauwe werkelijkheid zal worden: gans de streek zal ontvolkt geraken, vaag liggen en onbebouwd. Door het Vrije werd dan beslist mannen onder de wapens te roepen "omme t'lant te bewaren jehens alle excursien ende foulen van soldaten die apparent waren daghelicx te gheschiedene" (32). Om deze landsweer te vormen moesten op iedere parochie enkele weerbare mannen, keurlingen, worden aangeworven. Dat gebeurde ook te Zedelgem wat gepaard ging met een gelag. Aan Joris Rijcquaert werd 36 s.par. betaald "van ghelaghe als de ommestelijnghe vande dijversche soldaten ghedaen was". Ook het deklod op de kerkdaken, dat plunder- en roofzucht der soldaten kon opwekken, werd op aanraden van het Vrije van de daken geweerd. Aan Martin Storme betaalde men 2 lb.par. om het timmermansalaam te halen en terug te brengen "daermede dat hij decloot of dede".

Vernielingen en plunderingen, zowel door de soldaten van het calvinistische kamp als van de Malcontenten, werden meer en meer een gruwel voor de streek. Steeds moeilijker ging het tegen hen de wacht op te trekken. Sommigen ook vluchtten naar de steden om veiligheid te zoeken. In die tijd ook trachtte Oranje door het invoeren van de "religionsvrede" - de godsdienstvrede - de vrije uitoefening van de nieuwe religie (calvinisme) te

bevorderen. In februari 1579 besliste hij daartoe commissarissen te zenden naar het Vrije. Hiermee waren de heren van het Vrije niet gediend en ze deelden mee dat "verre den meesten deel vanden lande vanden Vrijen allomme waren vande Catholijcke religie". Hier en daar, op sommige parochies was er wel een te verwaarlozen aantal aanhangers van de nieuwe religie, en wat ze ook toegaven was dat op sommige plaatsen calvinistische preken waren gehouden. Dit was echter gebeurd "bij fortse ende ondanks den gemeenten, ende oock de predicanten metten auditeurs (toehoorders) ghecommen sijn van anderen prochien ende alzo loopende vanden eenen totten anderen prochien". Zulke handelwijze, vond de magistraat van het Vrije, zou "meer meriteren punitie dan support ofte faveur": dit zou meer straf verdienen dan ondersteuning en begunstiging. (33)

Toen de magistraat van het Vrije aan de hoofdmannen der parochies meedeelde dat deze commissarissen bij hen zouden komen, verklaarden, begin maart 1579, de hoofdmannen van 63 parochies van het Vrije o.a. die van Koekelare, Ichtegem, Eernegem, Aartrijke, Gistel, Westkerke, Bekegem, Zerkegem, Jabbeke, Zedelgem, Snellegem, Loppem, Varsenare,... dat "zo wanneer datter commissarissen commen", zij zich zullen gedragen en voordoen "als goede ende Catholijcke ondersaten". Daarbij verzochten de hoofdmannen van het Vrije dat de magistraat hun de namen zou meedelen van hen die een verzoekschrift hadden ingediend om vrije uitoefening te bekomen van de nieuwe religie: de namen "vande gone die de supplianten pretenderen te zijne van de nieuwe religie". (34) Nadat de Waalse gewesten met Filips II waren verzoend (17 mei 1579) en dit door de koning was aanvaard (22 november 1579) verklaarden de vier leden van Vlaanderen,

Bruggè, Gent, Ieper en het Vrije, zich calvinistisch. Alle openbare uitoefening van de katoelike godsdienst wordt verhinderd; goederen en inkomsten van kerken en godsdienstige stichtingen moeten dienen " omme daermede te alimenteren de ministers ende andere dienaers der ghereformeerde kercke". Er zal gezorgd worden voor het levensonderhoud van pastoors, kapelaans en kosteren, die niet overgaan naar de nieuwe religie op voorwaarde dat ze zich gedragen "modest ende den vaderlande toeghedaden" en ook dat zij beloven zich te onthouden van alle "publicque ende onghestichtich exercitie der roomsche religie" (katoelike godsdienst) (35). Ook slaagde men erin op sommige parochies een calvinistisch predikant aan te stellen. Over deze zaken zijn voor Zedelgem geen gegevens bekend.

Eind 1582 begon landvoogd Alexander Farnese, prins van Parma, aan de herovering van Vlaanderen. In juli 1583 vallen Duinkerke, Nieuwpoort, Diksmuide en Menen in Parma's handen. Dan is het de beurt aan de grote steden: Brugge, Gent en Ieper. Deze worden volledig ingesloten: alle toeganswegen te land en te water worden afgesloten en het omliggende platteland grondig vernield. Hierdoor kreeg het Vrije de doodsteek. Het werd in een minimum van tijd een onbewoonde woestienij. Ook Zedelgem deelt in dat lot. Ook na de overgave van Brugge (20 mei 1584) bleef het Vrije nog voortdurend geteisterd door vrijbuiters, die opereerden vanuit Sluis en Oostende, die eerst later weer in Spaanse handen kwamen. Strooptochten werden door de vrijbuiters ondernomen en zo wisten zij het verkeer te land en te water lam te leggen, het weer in kultuur brengen der landerijen te verhinderen en de herbevolking uiterst moeilijk te maken. Het Vrije

bleef vooralsnog een doods gebied. Eerst in 1591 is weer enige bewoning te Zedelgem. In dat jaar zijn reeds 'n 63 ha weer in kultuur gebracht. Traagjes keert de bevolking terug en tracht er het gewone leven weer op gang te brengen, te midden ! der voortdurende moeilijkheden. (36)

Zeer langzaam vordert het herstel van het kerkelijk leven. Wat er met pastoor Joos Vermeersch gebeurd is weten we niet. De priesterschaarste in die tijd was ontzettend. We vernemen dat op 8 januari 1585 de bisschop de zielzorg op Zedelgem en Snellegem toevertrouwt aan Ludovicus Nepveu, pastoor van Zerkegem. (37) Op 6 december 1606 schrijft Dionysius Christoffels, kanunnik van het Brugse katedraalkapittel en deken van Torhout aan de kristelijke gemeenschap van Aartrijke, Bovekerke, Eernegem, Koekele, Ichtegem, Zarren en Zedelgem, waar dan nog altijd geen pastoor was, dat ze er werk zouden van maken om weer aan een pastoor te geraken. Hij raadt hen aan desnoods met een of twee naburige parochies tot een akkoord te komen om samen in het onderhoud van een pastoor te voorzien (38).

Eerst in 1609 zal door de Zedelgemse hoofdman Jasper Storme en door de parochianen van Zedelgem er iets aan worden gedaan om aan een pastoor te geraken. Met Loppem kwam Zedelgem dan akkoord om samen een pastoor te onderhouden. We zien wel in een andere bijdrage hoe dat in zijn werk ging.

EEN KAPELAAN TE ZEDELGEM

Hiervoor hebben we reeds enkele malen gelezen dat er ook spraak is van een kapelaan te Zedelgem tijdens deze XVIIe eeuw. We weten niet of er gedurende gans deze eeuw een kapelaan was en ook vonden we nergens een naam van een kapelaan. We zagen hiervoor ook dat zijn woning - "capelaenshuus" - op de kosten van de kerk werd onderhouden. Jaarlijks ontving hij van de kerk 48 lb. par. Zo lezen we b.v. in disrekening 1570: "Item betaelt de capelaen over zijn eerste vierendeel jaers: VI lb. par." Dit maakte dus samen 24 lb. par. per jaar of de helft van wat hij door de kerk werd betaald. Uit deze gegevens is het dan wel duidelijk dat deze kapelaan niet verbonden was aan een kapellanij maar dat hij ten dienste stond van de parochie. Hij was dus zoals men zegde: een "capellanus officians". Wanneer er een kapelaan was, moest men ook de vergoeding aan de koster verhogen. Zo lezen we b.v. in kerkrekening 1577 dat de koster 6 lb. par. per jaar kreeg "vanden zelven capelaen te dienen over het gheheele jaer". Volgens dezelfde rekening deed de kapelaan iedere week een mis ter ere van St.-Sebastiaan, waarvoor de kerk hem 12 lb. par. per jaar betaalde. Deze missen moesten door de koster geluid en gezongen worden en hij kreeg hiervoor per jaar 3 lb. par. Volgens kerkrekening 1578 moest de koster "onser liever Vrouwen messe, Sinte Sebastiaensmesse ende sint Tanne messe (Ste-Annamis)" luiden en zingen "te wijlent dat den capelaen hier was" waarvoor hij 3 lb. par. ontving. We zouden hieruit mogen besluiten dat er niet standvastig een kapelaan was op Zedelgem. In dezelfde rekening echter lezen we ook dat de koster 6 lb. par. wordt betaald "voor thienen vanden capelaen ende dijversche priesters te diene- ne over t' gheheele jaar".

Bronnen:

- (1) Legger 1518 in kerkarchief Zedelgem nr 36
- (2) Terrier 1776 in Rijksarchief Brugge, Vrije Registers nr 15720.
- (3) A.VERVENNE, De parochie Loppem, Loppem 1980 p. 24-25.
- (4) Legger 1537 in kerkarchief Zedelgem nr 92.
- (5) Rijksarchief Brugge, Kerkarchief nieuw nr 372.
- (6) Legger 1557 in Kerkarchief Zedelgem nr 92.
- (7) Disrekening 1570 in Rijksarchief Brugge, Vrije Registers nr 14206.
- (8) Disrekening 1571 (fragment) in kerkarchief Zedelgem nr 120.
- (9) Disrekening 1572 (fragment) ibidem nr 120.
- (10) Archief Bisdom Brugge, B.IIIbis f° 11 vo.
- (11) Kerkrekening 1573 (fragment) in kerkarchief Zedelgem nr 37.
- (12) zie (5).
- (13) F. RONSE, Geschiedenis van Zedelgem-Veldegem, Torhout, 1934 p. 112.
- (14) Gegevens over de algemene geschiedenis van onze gewesten tijdens deze periode komen uit:
 - Algemene Geschiedenis der Nederlanden, t. 6, Haarlem, 1979 p. 145-254.
 - E. de MOREAU, Histoire de l' Eglise en Belgique, t. 4, Brussel, 1949 p. 210-264; t.5, Brussel, 1952 p. 109-214.
 - P.GEYL, Geschiedenis van de Nederlandse Stam, t. I, 1930, p. 423-577.
 - J. SCHEERDER, De Beeldenstorm, Bussum, 1974.
 - J. OPDEDRINCK, Poperinghe en omstreken tijdens de Geuzentijd, Brugge, 1898.
- (15) Archief Bisdom Brugge, B.IIIbis f°20 ro.
- (16) Ibidem, B.IIIbis f°26 vo.
- (17) zie (11) De kerkrekening 1573 werd op 22 februari 1574 (n.s.) ondertekend door pastoor Steven Petyt en door Jan van Haveskerke, heer van Zedel-

- gem.
- (18) Kerkrekening 1575 in kerkarchief Zedelgem nr 38.
- (19) Archief Bisdom Brugge, B.IIIter f°18 ro.
- (20) A. DUCLOS, Bruges, 'Histoire et Souvenirs, Brugge, 1913; p. 502.
- (21) zie ook Biekorf, 1960 p. 177-179; 1967 p. 97-104; 1971 p. 316-317.
- (22) F. RONSE, o.c. p. 112. F. Ronse heeft 22 februari 1577 gelezen waar er eigenlijk stond: 22 februari 1574 (n.s.)
- (23) zie (18)
- (24) Acta Drioux in Stadsarchief Brugge, f°2vo. - De gegevens uit de Acta van bisschop R. Drioux werden mij meegedeeld door Z.E. H.J. GELDHOF, pastoor te Meetkerke, waarvoor hartelijk dank.
- (25) l.c. f° 1 ro.
- (26) l.c. f° 44 ro.- Op 8 maart 1576 kreeg Joos VERMEERSCH van de bisschop de toelating om in gans de stad Brugge biecht te horen, zowel van priesters als van leken: hij werd onderpastoor van gans de stad Brugge. (Acta Drioux f° 2 vo.)
- (27) l.c. f° 48 ro.
- (28) Kerkrekening 1577 (fragment) in Kerkarchief Zedelgem nr 39.
- (29) Kerkrekening 1578 in Kerkarchief Zedelgem nr 40.
- (30) A. DE SCHREVEL, Recueil de documents relatifs aux Troubles religieux en Flandre (1577-1584) 3 vol. Brugge, 1921-'28, t. I p. 121.
- (31) A. DE SCHREVEL, o.c. p. 136
- (32) Ibidem p. 365.
- (33) Ibidem p. 215.
- (34) Ibidem p. 292.
- (35) A. DE SCHREVEL in A.H.E.B. t. 39 p 56.
- (36) K. MADDENS, Het uitzicht van het Brugse Vrije op het einde van de XVIe eeuw, in An.Emul. 1960 p.31-73.
- (37) Acta Drioux f° 103 ro.
- F. RONSE noemt Ludovucus Nepveu Ludovicus

Meenen.

Ludovicus Nepoti (Nepveu - de Neve) was op 15 mei 1576 door de bisschop benoemd tot pastoor van Zerkegem, op voorstel van de abt der St.-Vaast-abdij van Atrecht, patronus van Zerkegem. De pastorij van Zerkegem was vrijgekomen door het ontslag van Helias Chavatte, tot dan pastoor van Zerkegem. (Acta Drieux f° 7 ro.)

- (38) L. VANHEULE, De dekenij Torhout na 't beleg van Oostende 1606, in Biekerf 1953 p. 233-237.
M. CLOET, Karel Filips de Rodoan en het bisdom Brugge tijdens zijn episcopaat (1602-1616), Brussel, 1970 p. 161-164.

Aan volgende ledenprijzen staan U ter beschikking:

RONSE Fr.:	Geschiedenis van Zedelgem-Veldegem	560 F
RONSE Fr.:	De Romaanse Doopvont van Zedelgem	80 F
	Oude Loppemse prentkaarten	500 F
PEIRSEGAELE W.:	Keizer Karel V, vader van Europa	130 F
PEIRSEGAELE W.:	Vijftig maal verzen voor vrome vieringen	80 F
PEIRSEGAELE W.:	Dagboek van Pastoor Ronse, deel I (1910 - 1912)	150 F
PEIRSEGAELE W.:	Atlas van alle Westvlaamse gemeenten rond 1960	300 F
BAERT Ph.:	De kerken van West-Vlaanderen vóór 1914	1 080 F
ARNOU P. en DEVADDER J. :	75 jaar Broeders Xaverianen en St.-Leoschool te Zedelgem	200 F
RYSERHOVE A.:	De geheimzinnige zaken van Beernem	250 F
FONTEYNE N.:	Kinderjaren	320 F
	Alle straten en straatjes van West-Vlaanderen	700 F
	Glasraam van Groot-Zedelgem	2 000 F
	Kaartengids van het Houtland	160 F
	20 pentekeningen van Oud-Zedelgem	200 F
	Het leven van St.-Gerardus	20 F
	Gemeenschapsmissaal voor zon- en feestdagen	700 F
	Het oude "Hosanna"	100 F

EEN EN ANDER OVER
DE KERKFABRIEK TE ZEDELGEM
TIJDENS DE XVIIE EEUW

J. POLLET

De bezittingen van de kerk, uitgaven en inkomsten werden beheerd door kerkmeesters. Steeds was er een dienstdoende en een aankomende kerkmeester. Wanneer de dienstdoende kerkmeester na zijn dienstjaar zijn rekening voorlegde aan de auditeurs, was zijn ambtstermijn ten einde. De aankomende kerkmeester kwam in zijn plaats en een nieuwe aankomende kerkmeester werd gekozen. Auditeurs waren de pastoor en de heer van Zedelgem. De rekeningtermijnen liepen van St.-Pauwelsdag (25 januari) van het ene jaar tot 25 januari van het volgende jaar. Een of enkele dagen na deze datum werd de rekening voorgelegd aan de auditeurs ter goedkeuring. Over bezit en werking der kerkfabriek komen we iets te weten uit enkele kerkrekeningen en leggers van het bezit en de renten toebehorend aan de kerk (1).

Gekende kerkmeesters uit de XVIIe eeuw zijn:

- 1518: Pieter VERMOTE fs. Jacob
- 1519: Pieter VAN MALE
- 1557: Pieter CHRISTIAENS
- 1558: Jan RAMONDT fs. Pieter
- 1572: Laurens VANDE KINDEREN
- 1573: Jan LIEVENS
- 1574: Marijn DE BANE

1575: *Christiaan KUESE*
1576: *Rijkaard VANDE POORTE*
1577: *Klaas VANDER ESPT*
1578: *Martin STORME*

De kerkrekeningen werden slamen met de disrekeningen voorgelegd in aanwezigheid der parochianen en na het aanhoren der rekening werd op kosten van de kerk en dis een gelag aangeboden ten bedrage van 4 lb. par. Een derde was voor de dis, twee derden voor de kerk.

INKOMSTEN VAN DE KERK

Oorspronkelijk was een derde der tienden bestemd voor het onderhoud van het kerkgebouw, maar reeds vroeg was dit deel in handen van vreemden gevallen en afgewend van zijn oorspronkelijk doel. Toch konden de tiendeheffers verplicht worden tussen te komen in het betalen der grote herstellingen aan het kerkgebouw. De kerk van Zedelgem had alleen twee kleine tiendekes behouden: de "voorbroeckthiende" die in 1577 18 lb.par. opbracht en het "beversoestenethiendeke" dat in datzelfde jaar 3 lb. 14 s. par. opbracht.

In de loop der tijden echter was de kerk door giften in bezit gekomen van gronden en renten. Volgens de legger van 1518 waren er dan - en dat bleef zo verder in de XVIe eeuw - 75 renten ten bate van de kerk bezet in Zedelgem, drie in Loppem, één in Snellegem, twee in Aartrijke, twee in Ettelgem en één in Beerst. De jaarlijkse opbrengst van deze renten bedroeg 10 lb. 1 d.par.

Volgens de kerkrekeningen uit die tijd bedroeg het grondbezit der kerk:

- 35 gemet 1 lijne 45 roeden akkerland en
- 4 gemet 1 lijne 50 roeden meers in Zedelgem
- 1 gemet 1 lijne in Loppem
- 2 gemet meers in Ichtegem
- 3 gemet 90 roeden in Torhout
- 3 gemet 2 lijnen in "Sinte Cathelijne bij Oostende".

Dit maakte zo een totaal van 50 gemet 85 roeden.

Slechts van een perceel, 1 gemet groot, staat de schenker bekend. We lezen dat dit was "een stick lands dat Laureijns de Moor de kercke gaf". Daarbij was er "ter plaetse" van Zedelgem een herberg, "het kerckenhuus" eigendom van de kerk. Pachterherbergier in 1573 was Joos Chijs, in 1575 de weduwe van Joos Chijs en in 1577 Joris Rijcquaert (Rijckaert). De pacht bedroeg 50 lb. 8s.par. en vanaf 1577 60 lb.par. De opbrengst van het kerkbezit bedroeg

- in 1573 : 213 lb. 3 s.par.
- in 1577 : 210 lb. 16 s.par.
- in 1578 : 227 lb. par.

Het bosbezit van de kerk bestond uit enkele percelen hakhout en ook uit een "boombusch, ghenampt den kerckebusch" die 2 gemet 1 lijne 50 roeden groot was. In totaal bezat de kerk 5 gemet 2 lijnen 23 roeden bos. Toezicht op deze bossen werd uitgeoefend door Thomas van Moere. Jaarlijks ontving hij voor zijn dienst een paar schoenen. We lezen dat hij in 1573 een paar schoenen van 2 lb.par. ontving "voor dat hij de kerckebusschen bewaert en de honden vut de kercke slaet". Hij lette dus niet alleen op de bossen maar zorgde er ook voor dat geen honden de kerk betraden tijdens de diensten: hij was dus hondeſlager.

De geldomhalingen door de kerkmeesters "vuten apt ofte van rapoorte ghehaelt achter de kercke vande ghemeene prochianen" bedroegen in 1573 15 lb. 4 s. par., in 1577 20 lb. 14 s. 4 d.par. waarin ook de opbrengst van de verkoop "van eenen ouden clockreep ende een ham dat de kercke gegheven was".

Jaarlijks werd ook het gras, dat op het kerkhof groeide, verpacht. In 1577 bracht dit 6 lb. 12 s. par. op en in 1578 6 lb. 16 s.par.

Ook de "kercketafels" werden verhuurd vooral ter gelegenheid van huwelijken. Zo lezen we in 1573: "ontfaen van Pauwels de Muenijck (Muynck) voor dat hij de kercketafels hadde als hij huwede". Als huurgeld betaalde hij hiervoor 6 lb. 4 d.par.

Het batig saldo der voorgaande rekening stelde de nieuwe kerkmeester in staat soms met een ruim bedrag te starten. Zo sloot de kerkrekening

1573 met een boni van	368 lb. 12 s. 9 d.par.
1574 met een boni van	206 lb. 18 s. 10 d. par.
1575 met een boni van	180 lb. 4 s. 10 d. par.
1576 met een boni van	98 lb. 16 s. 9 d. par.
1577 met een boni van	79 lb. 6 s. 7 d. par.
1578 met een boni van	6 lb. 16 s. 8 d. par.

In 1578 had men omwille van de troebele tijden meer uitgaven gehad dan voorheen.

De totale inkomsten bedroegen

in 1573 :	625 lb. 10 s. 2 d. par.
in 1575 :	557 lb. 10 s. 10 d. par.
in 1577 :	460 lb. 5 s. 2 d. par.
in 1578 :	409 lb. 18 s. 8 d. par.

DE UITGAVEN VAN DE KERK

Deze gingen naar betalingen aan de pastoor, de kapelaan, de koster; voor benodigdheden voor de eredienst en voor het onderhoud van kerkgebouw en eigendommen. Ook waren er uitgaven ter gelegenheid van een of andere gebeurtenis die we vermelden waar we schrijven over de pastoors in die tijd. We willen hier enkel twee reeksen betalingen vermelden: aan de pastoor en aan de koster.

1. AAN DE PASTOOR werd jaarlijks 3 lb. par. betaald voor de 15 missen ter ere van Ste.-Katelijne (feest 25 november). Voor het eerst vinden we dit vermeld in 1518. In 1578 lezen we dat de pastoor 3 lb.par. wordt betaald "van XV doncker messen te doene ter heere van Sinte Catelijne". In de loop der XVIIe eeuw zijn als speciale vieringen bijgekomen: de St.-Eloois mis "midzomers" (25 juni), de St.-Antonius mis (17 januari) en de St.-Sebastiaans mis (20 januari). Voor deze drie missen kreeg de pastoor 12 s.par. Ook op woensdag na de derde Adventszondag werd de "Missus-mis" gezongen waarvoor aan de pastoor 6 s. par. werd betaald. Van renten kreeg de pastoor 5 s. 5 d.par. en met Lichtmis zijn pond offerwas: 6 s. par. Voor het halen van het Chrisma kreeg hij jaarlijks 12 s.par. en voor zijn "obijten" in 1518 3 lb. 10 s. par. en in 1578: 3 lb. par. Obijten zijn gedachtenisvieringen van overledenen als gevolg van een fundatie of stichting. Deze werden opgetekend in een "obijtenbouck" of "obituarium" (2).

Er waren ook jaargetijden gefundeerd ten laste van de kerk, waarvoor de kerk dan ook moest betalen aan pastoor en koster. De namen van de personen voor wie een gefundeerd jaargetijde werd gecelebreerd, mogen we aanzien als weldoeners van de kerk. Zij

hadden een of ander bezit aan de kerk gegeven met last van een eeuwig jaargetijde. De enige persoon van wie we hoger zagen dat hij land aan de kerk had gegeven, Laurens de Moor, vinden we terug in de lijst der jaargetijden. In 1518 waren zeven zulke jaargetijden, in 1578 tien. We laten nu de lijst volgen der jaargetijden met erna (1518) indien ze dan reeds vermeld zijn; erna wat aan de pastoor ervoor moest betaald.

- Jacob Bouckaert "ende Jakemijne zijn wijf" (1518) 4 s. par.
- Antoon vande Halle 8 s. par.
- Michiel Doudins 4 s. par.
- Heer Jan Pecsteen (1518) 4 s. par.
 - Naar alle waarschijnlijkheid is Jan Pecsteen een gewezen pastoor van Zedelgem, waar hij dus vóór 1518 pastoor moet geweest zijn.
- Rogier van Male (in 1518: Pieter fs. Rogier van Malen) 4 s. par.
- Laurens de Buuck (in 1518: Jan de Buuck) 4 s. par.
- Jacob Hellingnck 8 s. par.
- Laurens en Jan de Moor (in 1518 is alleen Jan de Moor vermeld) 8 s. par.
- Lambrecht Reijnaert (1518) 4 s. par.
- Philips van Zedelghem "ende Mevrouw zyn wijf" (1518) 13 s. par.

Deze heer van Zedelgem, laatste mannelijke telg uit dit geslacht, stierf op 5 november 1389. Hij werd in de kerk van Zedelgem te grave gelegd. Zijn dochter Katelijne van Zedelgem huwde eerst met Iwein van Straeten (+ 1419), daarna met Lodewijk van Haveskerke. Zo werden de Haveskerkes heer van Zedelgem (3).

2. AAN DE KOSTER werd jaarlijks 2 lb. par. betaald om de missen ter ere van Ste.-Katelijne te dienen, te luiden en te zingen. Aangezien dit "doncker missen" waren, kreeg de koster daarbij "een pont roeten keerssen om de messen mede te luden". Men kon de koster toch niet in het donker laten optrekken tot bij de klokken. Op Lichtmis kreeg de koster een half pond was en voor zijn "obijten" kreeg hij in 1518 12 s. 6 d.par. en in 1578 14 s. 6 d.par. Voor het "scueren, wasschen ende vaghan metgaders den wijn" kreeg hij in 1518 4 lb. par. en in 1578 9 lb. par. voor "t'lijnwaet te wasschen vande kercke mits schueren, vaghan ende t'leveren vanden wijn over een jaer". Voor het onderhoud van het uurwerk "vande orloge te stellen" kreeg hij jaarlijks 6 lb. par. Wanneer de missen ter ere van St.-Ellooi, St.-Antonius en St.-Sebastiaan er waren bijgekomen, moest hij ook deze dienen, luiden en zingen waarvoor hij 12 s.par. kreeg. Speciaal werd hij vergoed voor het luiden op Pasen: 4 s. par. Verder nog voor het luiden en het strooien van de kerk met gleistro op de volgende dagen:

- op "assencioensdaghe" (O.H.Hemelvaart)
- op "Sijncxsen" (Pinksteren)
- "opden helegghen sacramensdach" (tweede donderdag na Pinksteren)
- op "Sinte Laureijnsdach" (patroonsfeest, 10 augustus)
- "te kerremesse" (zondag voor 14 september)

Hiervoor kreeg hij telkens 4 s. par. Voor het strooien en luiden tijdens de Kerstnacht: 8 s. par. Voor de jaargetijden kreeg hij half zoveel als de pastoor.

Slechts van één koster uit de XVIe eeuw is de naam bekend: Jan van Hove, vermeld in 1518 en van wie in

1537 wordt gezegd: "wijlent costre aldaer". Hij zal dus vóór 13 maart 1537 gestorven of heengegaan zijn.
(4)

BRONNEN:

- (1) In het kerkarchief van Zedelgem bevinden zich:
 - nr. 36: legger der kerkrenten uit 1518
 - nr. 92: legger der renten en landen van de kerk uit 1557
 - nr. 37: fragment der kerkrekening 1573
 - nr. 38: kerkrekening 1575
 - nr. 39: fragment der kerkrekening 1577
 - nr. 40 kerkrekening 1578.
- (2) zie Biekorf 1973 p. 254.
- (3) P. ARNOU, De Heren van Zedelgem, in Zilleghem 1980 p. 3-7.
- (4) Uit 1537 is een legger bewaard van renten en landen toebehorend de dis van Zedelgem. Deze werd voltooid op 13 maart 1537 in aanwezigheid van Jan van Hove "wijlent costre aldaer". Hij was dus op 13 maart 1537 geen koster meer te Zedelgem.

